

→Rahavirtalaskelmat

Tuloslaskelma on muuttunut monien lainsäädännön ja kirjanpitokäytäntöjen muutosten myötä melko abstraktiksi ja vaikeasti tulkittavaksi. Perustellusti voidaan kysyä, missä yrityksen voitto tai tappio on tai näkyy. Tuloslaskelma sisältää realisoituneita tuloja ja menoja, jaksotettuja tuloja ja menoja sekä arvojen muutoksia eli hallussapitovoittoja ja -tappioita (arvonnousuja ja -laskuja koskevia kirjauksia).

Tuloslaskelman vaikeaa luettavuutta koskeva ongelma on pyritty ratkaisemaan oikaisemalla sitä ja tasetta, ennen kuin tunnusluvut lasketaan ja niiden avulla tehdään yritystä ja erityisesti sen menestymistä ja riskejä koskevia johtopäätöksiä. Rahavirtalaskelmissa mennään tässä suhteessa pidemmälle kuin vain tavanomaisissa tilinpäätöksen analysoinnin yhteydessä tehtävissä oikaisuissa. Rahavirtalaskelmassa hylätään tavanomaiset tilinpäätöksen laadinnan perusratkaisut, jaksotus- ja arvostusratkaisut. Rahavirta-analyysin johtopäätökset perustuvat yrityksen synnyttämien rahavirtojen riittävyyden toteamiseen ja arvioimiseen. Tällaista lähestymistapaa kutsutaan rahavirta-analyysiksi.

Tavanomaisesti rahavirta esitetään joko käyttö-, suorite- tai kassaperusteisesti. Usein näitä rahavirtalaskelmia käytetään rinnakkain ja tutkitaan esimerkiksi kassaperusteisen ja suoriteperusteisen rahavirtalaskelman eroja. Laskentaperusteiden mukaisesti puhutaan kolmenlaisista rahavirroista: liikepääoma- eli käyttöpääomavirroista (käyttöperusteinen rahavirta), meno-tulo-virroista eli quick-virroista (suoriteperusteinen rahavirta) sekä kassavirroista (maksuperusteinen rahavirta).

Joskus puhutaan **kassavirta**- eli cash flow -tunnusluvusta. Tällä tarkoitetaan tuloslaskelman voiton ja poistojen summaa. Tunnuslukua kutsutaan nimellä cash flow, koska sekä voitto että poistot jäävät yritykselle. Varsinaisesta kassavirrasta tunnusluvussa ei kuitenkaan ole kysymys: esimerkiksi tilikauden voitto on laskettu monien jaksotus- ja arvostusratkaisujen tekemisen jälkeen. Tunnusluvun käyttö on merkki nykyistä tuloslaskelmaa yksinkertaisemmän ja helpommin tulkittavissa olevan informaation tarpeesta sekä rahoituksellisen näkökulman korostumisesta johtopäätöksiä tehtäessä.

Rahavirtalaskelmissa yrityksen tuloista vähennetään sen menot niiden taloudellisessa etuoikeusjärjestyksessä. Rahavirtalaskelmassa seurataan, kuinka pitkälle yrityksen tulorahoitus on riittänyt ja missä vaiheessa on siirrytty ulkoisten rahanlähteiden käyttämiseen. Laskelmista nähdään sekin, jos tulorahoitusta on kertynyt niin runsaasti, että sillä on lyhennetty lainoja, palautettu omaa pääomaa tai luotu rahoitusvarantoja.

Kun rahoituslaskelma laaditaan taloudellisessa etuoikeusjärjestyksessä, siinä tuloista vähennetään ensin kaikkein välttämättömimmät menot, juoksevat menot, kuten ostot, henkilöstömenot ja vuokrat. Tämän jälkeen vähennetään rahoituksesta suoritettuihin korvauksiin ja voitonjakoon liittyvät erät, korot ja osingot; tässä ryhmässä vähennetään myös välittömät verot. Seuraavaksi rahavirtalaskelmaan merkitään investoinnit pysyviin vastaaviin. Sitten otetaan huomioon likviditeettireservin muutokset sekä sijoitetun oman pääoman ja vieraan pääoman lisäykset ja palautukset.

Rahavirtalaskelman alkupäässä esitetyt rahankäytöt ovat pakollisempia, vähemmän neuvottelu- tai harkintamahdollisuutta sisältäviä, kuin laskelman alemmat erät. Kun yrityksen toiminnan volyymin ja rahoituslähteitä koskevat päätökset on tehty, yritysjohton liikkumavara juoksevien maksujen osalta on vähäinen. Mitä alemmas rahavirtalaskelmassa edetään, sitä enemmän

yrittäjällä on liikkumavaraa harkita asianomaisen erän toteuttamista. Esimerkiksi investointien osalta harkintamahdollisuutta on melkoisesti enemmän kuin vaikkapa raaka-aineostojen ja henkilöstömenojen kohdalla.

→ Kassavirtalaskelma

Kassavirtalaskelma on maksuperusteella laadittu rahavirtalaskelma. Sen perusrakenne on seuraava:

Myyntien kassatulot	
- Juoksevat kassamenot (ostot, henkilöstömenot, muut)	
= Kassajäämä IA	
+ Muut kassatulot (liiketoiminnan muut tuotot, satunnaiset tuotot, muut)	
= Kassajäämä IB	
- Voitonjaon, rahoituksen ja verojen kassamenot (osingot, korot, verot)	
= Kassajäämä II	
- Nettoinvestointien kassamenot (tai + nettoinvestointien kassatulot)	
= Kassajäämä III	
+/- Likviditeettireservin muutos (kassa ja pankki, lainasaamiset, arvopaperisijoitukset, muut)	
= Kassajäämä IV	
+/- Yrityksen sijoitetun pääoman muutos (sijoitetun oman ja vieraan pääoman sijoitukset)	
0	

Kassavirtalaskelma sisältää yhden tilikauden kassavirrat sillä tarkkuudella kuin ne ovat selvitettävissä tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen avulla. Pääosin **kassavirtalaskelma** on laadittavissa kuluneen tilikauden tuloslaskelman sekä kuluneen ja sitä edeltäneen tilikauden taseen avulla. Usein laskelman tarkkuutta voidaan lisätä liitetiedoista ja toimintakertomuksesta ilmenevien tietojen avulla.

Myyntien kassatulot

Tuloslaskelman ensimmäinen rivi *Liikevaihto* sisältää suoriteperusteiset myyntituotot vähennettynä myyntien oikaisuerillä, kuten arvonlisäverolla ja annetuilla alennuksilla. Liikevaihdon sekä myyntisaamisten ja saatujen ennakkomaksujen muutosten avulla voidaan selvittää myyntien kassatulot. Aivan tarkka tämä luku ei ole, koska tosiasiaassa myyntituotot ovat sisältäneet usein myös arvonlisäveroa, joka on saatu kassaan ja myöhempänä ajankohtana tilitetty arvonlisäveron tilityslaskelman mukaisesti. Koska arvonlisäverotukseen liittyvät tilitysajat ovat lyhyitä, epätarkkuudella ei yleensä ole merkittävää vaikutusta analysoinnin tuloksiin.

Esimerkki myyntien kassatulojen selvittämisestä

Yrityksen liikevaihto on 1 000 rahayksikköä. Tuloslaskelmassa liikevaihto ilmoitetaan suoriteperusteisesti; myynnit sisällytetään liikevaihtoon riippumatta siitä, onko asiakas suorittanut maksun ostoistaan vai ei.

Liikevaihto muutetaan kassaperusteiseksi *Myyntien kassatuloiksi* ottamalla huomioon myyntisaamisten muutos. Jos myyntisaamisten määrä oli edellisessä tilinpäätöksessä 80 rahayksikköä ja kuluneen tilikauden tilinpäätöksessä 100 rahayksikköä, nähdään, että

myyntisaamiset ovat lisääntyneet 20 rahayksiköllä. Tältä osin tilikauden myyntituloja, liikevaihtoa, ei ole saatu kassaan:

Liikevaihto		1 000
Myyntisaamisten lisäys	(100–80)	- 20
Myyntin kassatulot		980

Jos myyntisaamiset olisivat vähentyneet, vähennys lisättäisiin liikevaihtoon: myyntin kassatulo olisi tällöin myyntisaamisten vähenemisen verran liikevaihtoa suurempi.

Myyntisaamisten lisäksi erä *Saadut ennakkomaksut* liittyvät myynnistä saatuun rahaan: asiakkaat ovat maksaneet saatujen ennakkomaksujen verran heille vielä toimittamatta olevista tavaroista ja palveluista. *Saadut ennakkomaksut* esitetään taseessa lyhytaikaisena vieraana pääomana.

Jos *Saadut ennakkomaksut* ovat tilikauden aikana lisääntyneet, yritys on saanut myyntiinsä liittyen käyttöönsä rahaa enemmän kuin on liikevaihtona tulouttanut. Näin ollen saatujen ennakkomaksujen lisäys lisätään liikevaihtoon myyntin kassatulojen määrää selvittäessä. Jos taas saadut ennakkomaksut ovat pienentyneet, määrä vähennetään liikevaihdosta: myyntin kassatulot ovat tällöin kertyneet sekä tilikauden ja aiempien tilikausien suoriteperusteisesta myynnistä että sellaisesta vastaisesta myynnistä, josta asiakkaat ovat suorittaneet maksun kuluneella tilikaudella.

Liikevaihto voidaan muuttaa **kassavirtalaskelman** myyntin kassatuloiksi seuraavasti soveltaen edellä sanottuja laskentaperiaatteita:

Liikevaihto	
+ Myyntisaamiset tilikauden alussa	
– Myyntisaamiset tilikauden lopussa	
– Saadut ennakkomaksut tilikauden alussa	
+ Saadut ennakkomaksut tilikauden lopussa	
Myyntin kassatulot	

Juoksevat kassamenot

Tuloslaskelmassa menot ilmoitetaan suoriteperusteisesti. Menojen ja niihin liittyvien velkojen tai saamisten avulla suoriteperusteiset juoksevat menot voidaan muuttaa kassaperusteisiksi menoiksi eli juokseviksi kassamenoiksi. Menettelytapa on samankaltainen, jota edellä sovellettiin myyntin kassatuloja selvittäessä.

Esimerkki

Yrityksen juoksevat kassamenot (ostot, henkilöstömenot ja muut menot) ovat yhteensä 1 000 rahayksikköä. – Tässä yhteydessä käsitellään ainoastaan menoja; niitä ei muuteta tilikauden kuluiksi varastojen muutosten avulla.

Kuluneen tilikauden alkaessa ostovelkoja oli edellisen tilikauden taseen mukainen määrä 100

rahayksikköä. Kuluneen tilikauden taseen mukaan ostovelkoja on 150 rahayksikköä. Ostovelat ovat siis lisääntyneet 50 rahayksiköllä.

Koska ostovelkojen määrä on lisääntynyt, juokseviin kassamenoihin on käytetty rahaa vähemmän kuin menojen suoriteperusteinen määrä (1 000 rahayksikköä). Ostovelkojen lisääntyminen 50 rahayksiköllä kertoo, että ostojen kassameno on 50 rahayksikköä ostojen suoriteperusteista määrää pienempi:

Juoksevat menot		1 000
Ostovelkojen lisäys	(150–100)	– 50
Ostojen kassamenot		950

Ostovelkojen lisäksi useat muutkin tase-erät saattavat sisältää yrityksen juokseviin menoihin liittyviä saamisja ja velkoja. Jos yritys on maksanut ennakkomaksuja tilaamistaan vaihto-omaisuushyödykkeistä, ennakkomaksut ilmoitetaan vaihtuvien vastaavien ryhmässä *Vaihto-omaisuus* erässä *Ennakkomaksut*.

Jos vaihto-omaisuudesta maksettujen ennakkomaksujen määrä on alentunut tilikauden aikana, yritys on maksanut ostoistaan enemmän kuin tuloslaskelmassa esiintyvät ostot osoittavat. Jos taas vaihto-omaisuudesta maksettujen ennakkomaksujen määrä on alentunut, voidaan päätellä, että tuloslaskelman kaikkia ostoja ei ole maksettu tilikauden aikana; osa on maksettu jo edellisellä tai edellisillä tilikausilla.

Myös erät *Siirtosaamiset* ja *Siirtovelat* liittyvät usein juokseviin menoihin. Siirtosaamisia ja -velkoja syntyy esimerkiksi henkilöstömenojen, korkomenojen ja verojen jaksottamisen yhteydessä. Olennaiset siirtosaamisiin ja -velkoihin sisältyvät erät tulee eritellä liitetietona. Liitetietojen avulla siirtosaamisten ja -velkojen kohtuullisen oikea kohdistaminen tuloslaskelman erille on yleensä mahdollista.

Jos siirtovelan määrä on tilikauden aikana vähentynyt, vähentyminen lisätään menoihin: siirtovelan pienentyminen kertoo, että velkaa on maksettu. Jos siirtovelka olisi pienentynyt muusta syystä kuin maksamisen johdosta, esimerkiksi saadun hyvityslaskun ansiosta, hyvityslasku olisi kirjattu paitsi siirtovelan vähennykseksi, myös pienentämään asianomaista menoa. Näin laskelma tulee kohtuullisen oikeaksi riippumatta siitä, minkä takia siirtovelkojen määrä taseessa on alentunut. – Jos taas siirtovelka kasvaa, tiedetään, ettei kaikkia menoja ole maksettu. Näin siirtovelkojen kasvu vähennetään suoriteperusteisten juoksevien menojen määrästä juoksevia kassamenoja selvitetäessä.

Jos siirtosaamisten määrä on alentunut tilikauden aikana, alenemismäärä vähennetään juoksevista menoista juoksevien kassamenojen määrää selvitetäessä. *Siirtosaamiset* on luonteeltaan samankaltainen erä kuin edellä käsitelty vaihto-omaisuuden ennakkomaksu. Siirtosaamisiin sisältyy esimerkiksi etukäteen maksettuja vuokria sekä muihin juokseviin menoihin kuin ostoihin liittyviä ennakkomaksuja.

Tuloslaskelman menot saattavat sisältää myös sellaisia eriä, joita ei tilikauden aikana ole maksettu siitä syystä, ettei tällainen meno ole vielä syntynyt suoriteperusteisesti. Tällaisia menoja ovat tuloslaskelmassa kuluina vähennetyt vastaiset menot ja menetykset. Taseessa ne esitetään joko *Pakollisina varauksina* tai *Siirtovelkoina*. Pakolliset varaukset ja siirtovelat eroavat toisistaan siinä, että edellisten määrä tai toteutumisasajankohta joudutaan arvioimaan, jälkimmäisen osalta nämä tunnetaan.

Yritys voi käsitellä valmistusta omaan käyttöön joko menonsiirtona tai erillisenä tuloslaskelmaan merkittävänä eränä *Valmistus omaan käyttöön*. **Kassavirtalaskelmaa** laadittaessa erä Valmistus omaan käyttöön oikaistaan juoksevista menoista, jottei menoa otettaisi huomioon kahteen kertaan.

Pysyvien vastaavien hankinnat näkyvät osana taseen ryhmää *Pysyvät vastaavat* ja vaikuttavat näin ollen **kassavirtalaskelmaan** nettoinvestointien kassamenoina. Tältä osin nettoinvestointeihin kuuluu myös omaa käyttöä edustava hankintameno.

Edellä esitetyt näkökulmat voidaan koota **kassavirtalaskelmaan** sisällytettäväksi juokseviksi kassamenoiksi seuraavasti:

Juoksevat menot

- Valmistus omaan käyttöön
- + Ostovelat tilikauden alussa
- Ostovelat tilikauden lopussa
- Ennakkomaksut vaihto-omaisuudesta tilikauden alussa
- + Ennakkomaksut vaihto-omaisuudesta tilikauden lopussa
- + Siirtovelat tilikauden alussa
- Siirtovelat tilikauden lopussa
- Siirtosaamiset tilikauden alussa
- + Siirtosaamiset tilikauden lopussa
- + Pakolliset varaukset tilikauden alussa
- Pakolliset varaukset tilikauden lopussa

Juoksevat kassamenot

Kassajäämä IA

Kassavirtalaskelman *Kassajäämä IA* kuvaa yrityksen toiminnan bruttomääräistä tulorahoitusta. Se saadaan vähentämällä myynnin kassatuloista juoksevat kassamenot. Jäämän negatiivisuus vaatii selityksen (esimerkiksi poikkeuksellisen suuret varastoon ostot). Pitkällä aikavälillä liikeyritys ei yleensä voi toimia, jos *Kassajäämä IA* on jatkuvasti, keskiarvoisesti, negatiivinen.

Muut kassatulot

Kassavirtalaskelmaa laadittaessa välisummaan *Kassajäämä IA* lisätään muut kassatulot. Ne saadaan laskemalla yhteen tuloslaskelman erät *Liiketoiminnan muut tuotot* ja *Satunnaiset tuotot* mahdollisuuksien mukaan kassaperusteisiksi muutettuina. Kassaperusteiseksi muuttaminen voi tapahtua siirtosaamisiin ja -velkoihin sisältyvien näitä eriä koskevien saamisten ja velkojen muutosten avulla. Siirtosaamisten ja siirtovelkojen liittyminen kyseisiin eriin pyritetään selvittämään joko tuloslaskelmassa tai liitetiedoissa olevan erittelyn avulla.

Jos siirtosaamiset ja -velat on kohdistettu kokonaisuudessaan juokseviin kassamenoihin, mahdollinen "kohdistamisvirhe" vaikuttaa ainoastaan kyseisiin eriin ja *Kassajäämä IA*:han. Jäämää *Kassajäämä II* tai sen jälkeisiä jäämiä mahdollinen kohdistamisvirhe ei muuta. Kun **kassavirtalaskelman** nojalla tehdään päätelmiä yrityksen menestymisestä ja tulorahoituksen riittävydestä, perustana käytetään yleensä laskelman välitulosta *Kassajäämä II*.

Kassajäämä IB

Kassajäämä IB saadaan lisäämällä *Kassajäämä IA*:han muut kassatulot. Jäämää koskee samanlainen positiivisuusodotus kuin *Kassajäämä IA*:takin. Sillä tulee kattaa muun muassa voitonjaon, rahoituksen, verojen ja investointien kassamenot.

Voitonjaon ja rahoituksen kassamenot

Voitonjaon, rahoituksen ja verotuksen kassamenot ovat osinkoja, korkoja ja välittömiä veroja (tuloveroja ja muita välittömiä veroja). Korkoina käsitellään yleensä koko ryhmää *Rahoitustuotot ja -kulut*. Näin **kassavirtalaskelmaan** merkitty erä *Korot* edustaa nettokorkoja; se voi olla etumerkiltään plus- tai miinusmerkkinen. Osingot voidaan selvittää tuloslaskelman ja taseen oman pääoman muutosten sekä liitetietojen avulla.

Kassavirtalaskelman erä *Osingot* ymmärretään laajasti. Siihen sisällytetään osakeyhtiöiden jakamat osingot; muiden yritysmuotojen **kassavirtalaskelmia** laadittaessa kullekin yritysmuodolle ominaiset omistajien yksityisotot. Erään *Osingot* sisällytetään myös mahdollinen muu kassastamaksuja aiheuttava voitonkäyttö, kuten yhtiökokouksen päätöksen perusteella annetut lahjoitukset.

Ellei osinkojen määrää muutoin saada selville, ne voidaan laskea peräkkäisten taseiden avulla. Osinkona käsitellään oman pääoman selvittämätöntä (tai liitetietojen avulla osingoksi tunnistettua) vähentymistä. Oman pääoman vähentyminen saadaan vertaamalla edellisen tilikauden vapaata omaa pääomaa (muita eriä kuin osakepääoma, ylikurssirahasto, vararahasto, arvonkorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto) tämän tilikauden vapaaseen omaan pääomaan. Vapaaseen omaan pääomaan ei tällöin sisällytetä viimeksi kuluneen tilikauden voittoa tai tappiota.

Esimerkki

Yritys Oy:n taseessa oma pääoma koostuu seuraavista eristä:

Oma pääoma	31.12.2006	31.12.2005
Osakepääoma	70	70
Arvonkorotusrahasto	80	90
Käyttörahassto	100	100
Voitto edellisiltä tilikausilta	50	120
Tilikauden voitto	40	30

Vapaata omaa pääomaa edustavat erät Käyttörahassto, Voitto edellisiltä tilikausilta ja Tilikauden voitto. Vapaan oman pääoman määrä vuoden 2005 taseessa on 250 rahayksikköä ja 190 rahayksikköä vuoden 2006 taseessa. Vuoden 2005 taseen mukainen vapaa oma pääoma on vuoden 2006 tilinavauksessa vapaata omaa pääomaa edustavien tilien alkusaldo. Kun vapaata omaa pääomaa on vuoden 2006 taseen mukaan 190 yksikköä ja siitä 40 yksikköä on kertynyt vuoden 2006 aikana, havaitaan, että alkusaldoista on jäljellä 150 rahayksikköä. "Hävinyt" vapaa oma pääoma 100 rahayksikköä merkitään **kassavirtalaskelmaan** osinkojen kassastamaksuksi.

Kassajäämä II, kannattavuuden nollaraja

Kassavirtalaskelman välisumma *Kassajäämä II* saadaan, kun *Kassajäämä IB*:stä vähennetään osinkojen, korkojen ja verojen kassamenot. *Kassajäämä II*:ta kutsutaan kannattavuuden nollarajaksi. Ellei *Kassajäämä II* ole positiivinen, jäämä kertoo, että jo juoksevia menoja, voitonjakoa, rahoituksen maksuja ja veroja on rahoitettu velalla. Ainakin pitkällä aikavälillä näistä velvoitteista tulisi suoriutua tulorahoituksen avulla. Tämä on usein edellytys, jotta yritys on pitkällä aikavälillä olemassa. Käytännön arviointikriteeriksi tämän voi ottaa pitämällä elinkelpoisuuden tunnusmerkkinä *Kassajäämä II*:n 3–4 vuoden keskiarvon positiivisuutta.

Nettoinvestointien kassamenot

Aluksi tarkastellaan tilinpäätöstä, jossa pysyvien vastaavien myynnit on merkitty pienille kirjanpitovelvollisille sallitulla tavalla pysyvien vastaavien tileille kredit-kirjauksiksi.

Pysyviin vastaaviin tehtyjen nettoinvestointien määrä saadaan selville laskemalla pysyvien vastaavien tilien yhteenlaskettu saldon kasvu. Pysyviin vastaaviin kuuluvien tilien yhteinen alkusaldo saadaan edellisen tilikauden taseesta kyseiset erät yhteenlaskemalla. Loppusaldo taas saadaan lisäämällä päättyneen tilikauden taseen mukaiseen pysyvien vastaavien yhteismäärään tuloslaskelmassa vähennetyt pysyvien vastaavien (suunnitelman mukaiset) poistot.

Pysyvien vastaavien tilien yhteenlaskettu saldo on saattanut kasvaa tai alentua investointien tai arvonkorotusten muodostamisen tai peruuttamisen takia. Jos tilikauden aikana on tehty arvonkorotuksia, niiden määrä tulee vähentää pysyvien vastaavien tilien saldosta ennen kuin saldon kasvu tulkitaan investoinneista johtuvaksi. Oman pääoman muutoksista (kuten arvonkorotuksista) tulee ilmoittaa liitetietona. Näin tieto pysyvien vastaavien arvonkorotuksista on saatavissa silloinkin, kun tilikauden arvonkorotusta vastaava määrä tai osa siitä on siirretty arvonkorotusrahastosta osakepääomaan; tiedon avulla investoinnit kyetään erottamaan arvonkorotuksista, vaikka osakepääomaa olisi ehditty alentaa esimerkiksi tappioiden kattamiseksi.

Muiden kuin pienten kirjanpitovelvollisten tulee esittää pysyvien vastaavien myyntivoittonsa erässä *Liiketoiminnan muut tuotot* tai joissakin tapauksissa erässä *Satunnaiset tuotot*. Myyntitappiot vähennetään joko erässä *Liiketoiminnan muut kulut* tai *Satunnaiset kulut*. Näin meneteltäessä nettoinvestoinnit saadaan selville lisäämällä kerrotulla tavalla taseesta laskettuun nettoinvestointien määrään pysyvien vastaavien myyntitappiot ja vähentämällä siitä pysyvien vastaavien myyntivoitot.

Esimerkki

Yritys Oy:n edelliseltä tilikaudelta laaditun taseen mukaan sen pysyvät vastaavat ovat yhteensä 800 rahayksikköä. Nyt kuluneen tilikauden taseen mukaan pysyvien vastaavien yhteismäärä on 830 rahayksikköä ja tuloslaskelmaan merkittyjen pysyvien vastaavien (suunnitelman mukaisten) poistojen yhteismäärä on 120 rahayksikköä.

Pysyvien vastaavien tilien alkusaldo oli kuluneen tilikauden tilinavauksessa yhteensä 800 rahayksikköä. Tilikauden päättyessä saldo oli 950 rahayksikköä (= taseen 830 rahayksikköä + tuloslaskelman 120 rahayksikköä). Pysyvien vastaavien tilien saldo on kasvanut näin ollen tilikauden aikana 150 rahayksikköllä. Kasvun ulkopuolinen tilinpäätöksen lukija voi aina laskea riippumatta siitä, kuinka suuret poistot tilikaudelta on tuloslaskelmassa vähennetty. Taseaktiivan ja poiston summa on joka tapauksessa sama; poiston määrä ei siihen vaikuta.

Ennen kuin pysyvien vastaavien saldon kasvun 150 rahayksikköä perusteella päätellään nettoinvestointien määrä, tarkistetaan, ettei yrityksen tuotto- tai kulueriin sisälly pysyvien vastaavien myyntivoittoa tai -tappioita. Pienet kirjanpitovelvolliset merkitsevät yleensä pysyvistä vastaavista saamansa myyntitulot menojäämiksi, isot esittävät myyntivoitot ja -tappiot tuottoina ja kuluina, tavallisimmin erissä *Liiketoiminnan muut tuotot* ja *Liiketoiminnan muut kulut*. Lisäksi selvitetään, onko tilikauden aikana tehty tai peruutettu pysyvien vastaavien arvonkorotuksia.

Esimerkissä omaan pääomaan sisältyvän arvonkorotusrahaston saldo oli edellisen tilikauden taseen mukaan 50 rahayksikköä. Viimeksi kuluneen tilikauden päättäneessä taseessa arvonkorotuksia on 80 rahayksikköä. Tästä voidaan päätellä, että pysyvien vastaavien 150 rahayksikön kasvusta arvonkorotusten osuus on 30 (= 80 – 50). Näin ollen pysyvien vastaavien **kassavirtalaskelmaan** merkittävä nettoinvestointi on 120 rahayksikköä (= 150 – 30).

Kassajäämä III

Välisumma *Kassajäämä III* saadaan vähentämällä *Kassajäämä II:sta* nettoinvestointien kassamenot. Jos *Kassajäämä III* on negatiivinen, investointeja tai **kassavirtalaskelmaa** jo ennen niitä vähennettyjä maksuja on rahoitettu joko likviditeettireservejä purkamalla taikka oman tai vieraan pääoman sijoituksilla. Positiivinen *Kassajäämä III* kertoo, että yritys on joko "sijoittanut" likviditeettireserviinsä tai palauttanut pääomaa velkojilleen ja omistajilleen.

Likviditeettireservin muutos

Likviditeettireserviä käsitellään **kassavirtalaskelmassa** samaan tapaan kuin pysyvien vastaavien investointeja. Varojen sitoutuminen likviditeettireserviin (esimerkiksi kassaan) näkyy **kassavirtalaskelmassa** miinusmerkkisenä, "investointina", ja varojen vapautuminen likviditeettireservistä plusmerkkisenä, "divestointina".

Likviditeettireserviksi katsotaan ne rahoitusomaisuuden erät, joita ei ole otettu huomioon ennen Kassajäämä III:a. Jos rahat ja pankkisaamiset, myönnetyt luotot ja rahoitusarvopaperit ovat yhteensä suuremmat tilikauden päättyessä kuin tilikauden alussa (= edellisen tilikauden päättyessä), muutos merkitään **kassavirtalaskelmaan** miinusmerkkisenä, investointina. Jos taas sanottujen erien yhteismäärä tilikauden aikana on alentunut, muutos merkitään **kassavirtalaskelmaan** plusmerkkisenä, divestointina.

Esimerkki

Yrityksen rahoitusomaisuus koostuu peräkkäisten tilikausien 1.1.–31.12.2006 ja 1.1.–31.12.2005 taseiden mukaan seuraavista eristä:

Saamiset	31.12.2006	31.12.2005
Myyntisaamiset	140	130
Lainasaamiset	8	10
Siirtosaamiset	34	30
Muut saamiset	28	25
Rahoitusarvopaperit		
Osakkeet ja osuudet	50	40
Muut arvopaperit	10	15
Rahat ja pankkisaamiset	27	14
Rahoitusomaisuus yhteensä	297	264

Likviditeettireservin määrä oli vuoden 2005 taseen mukaan 104 rahayksikköä: Lainasaamiset 10 + Muut saamiset 25 + Osakkeet ja osuudet 40 + Muut arvopaperit 15 + Rahat ja pankkisaamiset 14 = 104 rahayksikköä. Tämä oli vuoden 2006 tilinavauksessa mainituille rahoitusomaisuustileille merkitty alkusaldo.

Tilikauden 2006 päättyessä likviditeettireservin määrä oli 123 rahayksikköä: Lainasaamiset 8 + Muut saamiset 28 + Osakkeet ja osuudet 50 + Muut arvopaperit 10 + Rahat ja pankkisaamiset 27 = 123 rahayksikköä. Likviditeettireserviin ei laskelmassa ole sisällytetty myyntisaamisia eikä siirtosaamisia: myyntisaamiset on kohdistettu jo **kassavirtalaskelman** erään *Myyntien kassatulot* ja siirtosaamiset erään *Juoksevat kassamenot*.

Likviditeettireservi on kasvanut tilikauden aikana 19 rahayksiköllä (= 123 – 104).

Kassavirtalaskelmaan merkitään likviditeettireservin muutokseksi eli tilikauden investoinniksi likviditeettireserviin -19.

Kassajäämä IV

Välisumma *Kassajäämä IV* saadaan, kun *Kassajäämä III*:een lisätään likviditeettireservin vähentyminen ("divestointi") tai siitä vähennetään likviditeettireservin lisääntyminen

("investointi"). Kassajäämä IV:n positiivinen määrä kertoo, kuinka paljon yritys on käyttänyt nettona oman ja vieraan pääoman palautuksiin. Kassajäämä IV:n negatiivinen määrä kertoo, kuinka paljon pääomarahoitusta on tarvittu yrityksen tilikauden rahankäyttöjen hoitamiseen eli kuinka paljon enemmän on nostettu lainoja ja oman pääoman sijoituksia kuin pääomaa on palautettu.

Yritykseen sijoitetun pääoman muutos

Yritykseen sijoitetun oman ja vieraan pääoman lisäykset esitetään **kassavirtalaskelmassa** plusmerkkisinä ja vähennykset miinusmerkkisinä. Pääoman lisäys merkitsee, että yritykseen on saatu rahaa, ja vähennys, että yritys on maksanut rahaa oman tai vieraan pääoman sijoittajille.

Esimerkki

Esimerkkiyrityksen oma ja vieras pääoma on taseen mukaan:

	31.12.2006	31.12.2005
OMA PÄÄOMA		
Osakepääoma	70	60
Vararahasto	10	5
	<hr/>	<hr/>
	80	65
VIERAS PÄÄOMA		
<i>Pitkäaikainen</i>		
Lainat rahoituslaitoksilta	120	160
Eläkelainat	40	40
Muut pitkäaikaiset velat	20	15
<i>Lyhytaikainen</i>		
Lainat rahoituslaitoksilta	25	40
Eläkelainat	15	-
Rahoitusvekselit	20	10
Muut lyhytaikaiset velat	5	-
	<hr/>	<hr/>
	245	265

Oma pääoma (osakepääoma ja vararahasto) on lisääntynyt 15 rahayksiköllä (= 80 – 65). **Kassavirtalaskelmaan** merkitään tältä osin +15 rahayksikköä.

Sijoitettu vieras pääoma on vähentynyt 20 rahayksikköä (= 265 – 245). Lainoja on siis lyhennetty 20 rahayksikköä ja **kassavirtalaskelmaan** merkitään -20 rahayksikköä.

Esimerkin omassa ja vieraassa pääomassa ei esitetty niitä eriä, jotka on otettu huomioon jo edellä, kuten omaan pääomaan kuuluvan vapaan oman pääoman erät ja vieraan pääoman ostovelat tai siirtovelat.

Kassavirtalaskelma

Edellä on selvitetty kaikki tilikauden aikana yritykseen tulleet rahat ja yrityksestä maksetut rahat. Jos edellä selostettuja **kassavirtalaskelman** laadintaperiaatteita on noudatettu johdonmukaisesti ja oikein, **kassavirtalaskelma** menee tasan eli sen viimeisen rivin raha-arvoksi tulee nolla.

Kassavirtalaskelma voi olla esimerkiksi seuraava:

Juoksevat kassamenot	– 980
Kassajäämä IA	220
Muut kassatulot	+ 80
Kassajäämä IB	300
Osinkojen, korkojen ja verojen kassamenot	– 180
Kassajäämä II	120
Nettoinvestointien kassamenot	– 450
Kassajäämä III	– 330
Likviditeettireservin muutos (lisääntyminen)	– 10
Kassajäämä IV	– 340
Vieraan pääoman muutos (lisääntyminen)	+ 340
	0

Tässä esitettyä **kassavirtalaskelmaa** käytetään pohjana, kun seuraavassa pohditaan laskelman hyväksikäyttömahdollisuuksia ja lasketaan tunnuslukuja.

Kassavirtalaskelman hyväksikäyttö

Rahoituksellisesti tasapainoisessa tilanteessa yritys kykenee kattamaan juoksevilla kassatuloillaan ainakin juoksevat kassamenonsa, korkonsa, veronsa, osinkonsa ja korvausinvestointinsa. Tilinpäätöksessä investointeja ei jaeta korvausinvestoinneiksi ja laajennusinvestoinneiksi. Kun korvausinvestointien määrää tarvitaan yrityksen analysoinnissa, niiden määrä arvioidaan; arviointiin saatetaan saada tukea liitetiedoista ja toimintakertomuksesta. Yrityksen tulorahoituksen voi katsoa lähtökohtaisesti olevan turvaava, jos se riittää edellä lueteltujen kassamenojen kattamiseen.

Esimerkin **kassavirtalaskelmasta** havaitaan, että Kassajäämä II on positiivinen (+ 120 rahayksikköä). Tästä voidaan päätellä, että yrityksen juoksevat kassatulot ovat riittäneet juoksevien kassamenojen sekä korkojen, verojen ja osinkojen kattamiseen. Rahaa on vielä jäänytkin näiden maksujen jälkeen 120 rahayksikköä esimerkiksi investointeja ja pääoman palautuksia varten.

Kassajäämä II:ta kutsutaan kannattavuuden nollarajaksi. Negatiivinen Kassajäämä II kertoo, että juoksevan toiminnan ja voitonjaon maksujen rahoittamiseksi on tarvittu joko ulkoista rahoitusta (oman ja vieraan pääoman sijoituksia) tai yrityksen sisäisten reservien purkamista.

Kassajäämä II:ta tarkastellaan yleensä muutaman vuoden keskiarvona, kun arvioidaan yrityksen tulorahoituskertymän turvaavuutta. Tavallisimmin jäämästä lasketaan kolmen tai neljän vuoden keskiarvo. Näin meneteltäessä johtopäätöksistä pyritään eliminoimaan tilapäiset maksujen ajoittumisista johtuvat vaikutukset.

Esimerkkiyrityksen **kassavirtalaskelmasta** havaitaan, ettei tilikauden investointeja (450 rahayksikköä) ole kyetty kokonaisuudessaan kattamaan tulorahoituksella. Tulorahoitus (kassajäämä II) on kattanut tästä määrästä 120 rahayksikköä. Investointeihin on tarvittu myös vierasta pääomaa tai yrityksen sisäisistä reserveista irrotettuja varoja. Vieraan pääoman lisäyksestä (340 rahayksikköä) investointien kattamiseen on mennyt 330 rahayksikköä. Likviditeettireservissä lisälainaa näyttäisi olevan 10 rahayksikköä.

Tunnuslukumuodossa tulorahoituksen (Kassajäämä II:n) riittävyttä voidaan tarkastella tutkimalla, mihin se riittäisi. Tavanomaiset tarkastelun kohteet ovat tulorahoituksen riittäminen investointien rahoittamiseen ja vieraan pääoman hoitamiseen.

Kun esimerkkiyrityksen Kassajäämä II on 120 ja nettoinvestoinnit 450, havaitaan, että tulo-rahoitus riittää kattamaan 27 % tarkasteluvuoden investoinneista.

$$\text{Investointien omarahoitusaste} = 100 \times (\text{Kassajäämä II} / \text{Investoinnit}) \%$$

Tulo-rahoituksen riittävyttä investointeihin voidaan tarkastella myös jakamalla kokonaisinvestoinnit (määrä taseesta ja liitetiedoista) tulo-rahoituksen määrällä. Näin laskettua investointien takaisinmaksuaikaa voi arvioida toimialatuntemuksen varassa ja vertaamalla sitä yrityksen suunnitelman mukaisten poistojen perustana oleviin poistoaikoihin.

Vertaamalla yrityksen tulo-rahoituksen määrää sen vieraan pääoman määrään nähdään, montako vuotta kuluisi lainojen takaisinmaksuun, jos tulo-rahoitus olisi jatkuvasti Kassajäämä II:n suuruinen ja se käytettäisiin kokonaisuudessaan lainojen maksamiseen.

$$\text{Vieraan pääoman takaisinmaksuaika} = \text{Korollinen vieras pääoma} / \text{Kassajäämä II}$$

Vieraan pääoman takaisinmaksuaika lasketaan toisinaan niin, että pääoman palauttamiseen käytettävissä olevana tulo-rahoituksena pidetään sitä tulo-rahoituksen määrää, jolla on katettu myös korvausinvestoinnit. Näin meneteltäessä Kassajäämä II:sta vähennetään arvioitujen korvausinvestointien määrä. Näin saadaan realistisempi arvio yrityksen lainanhoitokyvystä, koska jatkuva toiminta yleensä edellyttää myös investointien tekemistä.

Jos esimerkkiyrityksellä on korollisia velkoja yhteensä 960 rahayksikköä, sen vieraan pääoman takaisinmaksuaika on: Korolliset velat (960) / Kassajäämä II (120) = 8.

Tunnuslukua *Vieraan pääoman takaisinmaksuaika* arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota vieraan pääoman rakenteeseen. Merkitystä on myös yrityksen elinkaaren vaiheella. Esimerkkiyrityksen kahdeksan vuoden vieraan pääoman takaisinmaksuaika on kasvuvaiheessa olevan yrityksen kohdalla yleensä hyväksyttävissä oleva. Jos yrityksen elinkaari on jo taantumisvaiheessa, kahdeksan vuotta on pitkäaikainen lainojen hoitoaika. Asiaan vaikuttavat myös yrityksen toimiala ja se, minkälaiset ja kuinka pitkät lainasitoumukset toimialalla ovat mahdollisia ja tavanomaisia.

Vieraan pääoman takaisinmaksuaikaa ja lainoista yritykselle aiheutuvaa rahoitusriskiä arvioitaessa on syytä kiinnittää huomiota myös tulo-rahoituksen vuosittaiseen vaihteluun. Tulo-rahoituksen tulisi kaikissa oloissa riittää kiinteiden maksuvelvoitteiden hoitamiseen. Voimakkaasti vaihteleva tulo-rahoitus kertoo yleensä korkeasta rahoitusriskistä.

Vieraasta pääomasta aiheutuvaa rahoitusriskiä voidaan kuvata ja mitata myös tunnusluvulla *Korkorasitus*. Tunnusluku kertoo, kuinka suuri osuus yrityksen juoksevien kassamenojen jälkeisestä rahoituksesta kuluu korkoihin.

$$\text{Korkorasitus} = 100 \times (\text{Korkomaksut} / \text{Kassajäämä IB}) \%$$

Mitä suurempi osuus yrityksen juoksevasta tulo-rahoituksesta (Kassajäämä IB:stä) kuluu korkomenoihin, sitä pienempi on yrityksen toiminnallinen liikkumavara. Tällainen yritys saattaa olla hyvin riippuvainen rahoittajiensa päätöksistä. Se on helposti haavoittuva, jos epäedulliset kehitysvaihtoehdot toteutuvat; sen riskinsietokyky on alhainen.

Valtaosa perinteisten tilinpäätösanalyysien tunnusluvuista voidaan muuttaa **kassavirtapohjaisiksi**. Tällöin voittoa kuvaavat tunnusluvun osat korvataan kassajäämillä. Kassajäämä voidaan suhteuttaa esimerkiksi liikevaihtoon, omaan pääomaan, sijoitettuun pääomaan tms. arvioinnin kannalta kriittisenä pidettävään tekijään samalla tavalla kuin menetellään perinteisten tilinpäätösanalyysien tunnuslukuja laskettaessa.

➔Meno-tulovirtalaskelma

Kassavirtalaskelma on sisällöltään ja selityksiltään hyvin konkreettinen laskelma: se sisältää vain sellaisia eriä, jotka on joko saatu tai maksettu rahana. Näin **kassavirtalaskelman** jäämien tulkinta on varsin konkreettista: jäämän verran rahaa on jäljellä, kun kassatulo on saatu ja laskelmaan merkityt kassamenot toteutettu. Jäämät edustavat rahaa, jolla on voitu konkreettisesti maksaa esimerkiksi palkkoja, investointeja tai lainojen lyhennyksiä.

Meno-tulovirtalaskelmassa kassan käsite on jonkin verran **kassavirtalaskelmaa** abstraktimpi. Siinä käsitellään rahan tavoin myös lyhytaikaisia saamisia ja velkoja.

Meno-tulovirtalaskelman rahan käsite sisältää kassan ja pankkitilien lisäksi myös lyhytaikaiset saamiset ja velat, jolloin puhutaan laajasta kassasta. Meno-tulovirtalaskelmassa menoja ja tuloja käsitellään suoriteperusteisesti.

Tuloslaskelman ja meno-tulovirran ero on muun muassa siinä, että meno-tulovirrassa vähennetään kaikki ostot riippumatta siitä, ovatko ostetut hyödykkeet yhä yrityksen varastossa vai eivät. Meno-tulovirtalaskelmaan vaikuttaa kaikki ostaminen: ei pelkästään ostettujen hyödykkeiden käyttö, kuten tuloslaskelmassa.

Tuloslaskelma ja meno-tulovirtalaskelma eroavat toisistaan myös investointien käsittelyssä. Meno-tulovirtaan vaikuttavat kaikki tilikauden aikana tapahtuneet hankinnat, tuloslaskelmaan ainoastaan hankinnoista tehdyt poistot. **Kassavirtalaskelmassa** vähennetään vain maksetut investoinnit, meno-tulovirrassa myös investoinnit, jotka tilinpäätöshetkellä ovat ostovelkoina.

Meno-tulovirtalaskelman eli quick-virran perusrakenne on seuraava:

Myyntitulot	
- Juoksevat menot (ostot, henkilöstömenot, muut)	
=	Tulojäämä I
+ Muut tulot (liiketoiminnan muut tuotot, satunnaiset tuotot, muut)	
=	Tulojäämä IB
- Osingot, korot, verot	
=	Tulojäämä II
- Nettoinvestointien kassamenot (tai + nettoinvestointien kassatulot)	
=	Tulojäämä III
+/- Likviditeettireservin muutos (rahoitusomaisuuden ja lyhytaikaisen vieraan pääoman erotuksen muutos)	
=	Tulojäämä IV
+/- Yrityksen sijoitetun pääoman muutos (sijoitetun oman ja vieraan pääoman sijoitukset)	
=	0

Meno-tulovirran hyväksikäyttö

Meno-tulovirtalaskelmaa käytetään tilinpäätöksen analysoinnissa samaan tapaan kuin **kassavirtalaskelmaa**. Perinteiset tuloslaskelmaan perustuvat tunnusluvut voidaan laskea myös meno-tulovirtalaskelmaan ja sen jäämiin nojautuen.

Meno-tulovirtalaskelman avulla voidaan täydentää **kassavirtalaskelman** perusteella tehtäviä johtopäätöksiä. Usein meno-tulovirtalaskelman jäämät ennakoivat kassajäämiä. Kassajäämät toteutuvat, kun suoriteperusteiset tulot ja menot kypsyvät kassatapahtumiksi.

Meno-tulovirtalaskelman jäämät eivät ole niin konkreettisia kuin kassajäämät. Suoriteperusteiset jäämät sisältävät todellisen rahan lisäksi saamisia ja velkoja. Saamisia ei kuitenkaan voida käyttää rahan tavoin maksuvälineenä esimerkiksi palkkojen tai investointien maksamiseen. Saamisiin liittyy myös epävarmuutta, menettämisen riski. Vastaavasti ostovelan syntyminen ei ole samanlainen ja lopullinen tapahtuma kuin kassastamaksu. Ostovelan tai siirtovelan syntyminen ei vähennä yrityksen kunkinhetkisiä rahankäyttömahdollisuuksia samalla tavalla kuin maksaminen; velan maksamisajankohtaan voidaan vaikuttaa.

Kassavirtalaskelman ja meno-tulovirtalaskelman jäämien vertailu antaa huomionarvoisia signaaleja yrityksen tavasta hoitaa rahoitustaan. Jos kassajäämä on systemaattisesti vastaavaa tulojäämää suurempi, on syytä tutkia tarkemmin yrityksen taloutta ja sen käyttämiä menettelytapoja. Erityisen huolestuttava signaali saadaan, jos jäämien välinen ero jatkuvasti kasvaa kassajäämän hyväksi. Ero saattaa johtua yrityksen maksuvalmiuden heikkenemisestä ja kasvavasta maksujen laiminlyömisestä. – Erolle ja sen kasvulle voi olla muunkinlaisia, hyväksyttäviä, selityksiä. Esimerkiksi siirtyminen factoring-rahoituksen käyttöön kasvattaa kertaluonteisesti kassajäämän ja tulojäämän välistä eroa.

→ Käyttöpääomavirtalaskelma

Käyttöpääomavirtalaskelma (liikepääomavirtalaskelma) on käyttöperusteinen rahavirtalaskelma. Siinä kassan käsite on meno-tulovirtalaskelmankin kassaa laajempi. Käyttöpääomavirran kassa sisältää rahojen ja pankkisaamisten sekä lyhytaikaisten saamisten ja lyhytaikaisten velkojen lisäksi myös vaihto-omaisuuden.

Käyttöpääomavirtalaskelman jaksotuseriaate on tuloslaskelman kaltainen. Meno-tulovirtalaskelmassa vähennetään kaikki tilikauden ostot, käyttöpääomavirrassa vain yrityksen luovuttamat vaihto-omaisuushyödykkeet. Vaihto-omaisuusvarasto sisältyy laajaan kassaan.

Käyttöpääomavirtalaskelman perusrakenne on seuraava:

Myyntituotot	
- Juoksevat kulut (ostot, henkilöstömenot, muut)	
= Käyttöjäämä IA	
+ Muut tuotot (liiketoiminnan muut tuotot, satunnaiset tuotot, muut)	
= Käyttöjäämä IB	
- Osingot, korot, verot	
= Käyttöjäämä II	
- Nettoinvestoinnit (tai + nettodivestoinnit)	
= Käyttöjäämä III	
+/- Liikepääoman muutos (muutos rahoitusomaisuudessa + vaihto-omaisuudessa - lyhytaikaisessa vieraassa pääomassa)	
= Käyttöjäämä IV	
+/- Yrityksen sijoitetun oman ja vieraan pääoman muutos	
= 0	

Käyttöpääomavirtalaskelman hyväksikäyttö

Käyttöpääomavirtalaskelman pohjalta voidaan laskea tunnuslukuja samaan tapaan kuin edellä on tehty selkoa **kassavirtalaskelman** ja meno-tulovirtalaskelman osalta.

Käyttöpääomavirtalaskelman jaksotusperuste on tuloslaskelman kaltainen. Näin ollen siitä tehtävät johtopäätökset ovat samantapaisia kuin tuloslaskelman pohjalta tehdyt. Erona on, että käyttöpääomavirtalaskelmassa investoinnit esitetään suoriteperusteisesti samalla tavoin kuin meno-tulovirtalaskelmassakin; tuloslaskelmassa investoinneista esitetään ainoastaan poistot.